

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CVI. De gratia siue gratitudine.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

etia. Inter peccatum quo quis contemnit præceptum Dei, & peccatū quo quis offendit proximum adulterio, homicidio, furto, &c. & in hac comparatione dicitur, qd inobedientia Dei est grauius peccatum. Secunda est inter inobedientiam Dei, & peccatum contra proximum, inclusa inobedientia Dei. Et in hac comparatione dicitur, quod adhuc inobedientia esset grauius peccatū, si tamen in aliquo potiori quam sit offensa illa proximi, præceptum Dei contemneret. Tertia est inter peccatum quo contemnitur præcipiens, & peccatum, quo contemnitur præceptum. Et hæc, quia tractatur inter hominem, & suum præceptum, & similiter inter Deum, & suum præceptum, ideo quatuor dici possunt comparationes. Vna tamen est formaliter hæc tertia, & in ea dicitur, quod grauius est peccatum quo contemnitur homo præcipiens, pura, despectus superioris, quam inobedientia. Et similiter grauior est blasphemia, qua contemnitur Deus, quam inobedientia præceptorum eius, & hoc etiam seclusa a peccato blasphemie inobedientia, hoc est, contemptu præcepti. Hic est sensus literæ. Et sic diuersi gradus inobedientie diuersis aliorum peccatorum gradibus sunt comparati, vt in littera applicando proposuit. Et hinc patet, quibus peccatis quæ inobedientia est grauior, & quibus non. Ratio primæ comparationis est, quia per se loquendo, totum genus peccatorum in Deum excedit totum genus peccatorum in proximum, cæteris paribus. Inobedientia autem Dei formaliter est peccatum in Deum, aut in se, aut proximum. Hæc. n. distinctio in præcedenti libro reliquis prælata est. Et peccatum tam in se, q̄ in

& id quod est fini propinquius. Et ideo tanto est inobedientia grauior, quanto præceptum qd quis præterit, magis est de intentione illius qui præcipit. Et in præceptis quidem Dei manifestum est, qd quanto præceptum datur de meliori, tanto est eius inobedientia grauior: quia cum voluntas Dei p se ferat ad bonū, quanto aliquid est melius, tanto Deus vult illud magis impleri. Vñ qui inobediens est præcepto de dilectione Dei, grauius peccat, q̄ qui inobediens est præcepto de dilectione proximi. Voluntas aut̄ hoīs non semper magis fert i melius: & iō ubi obligamur ex solo hoīs pcepto, nō est grauius p̄ctm̄ ex eo, qd maius bonū præteritur, sed ex eo, qd præteritur illud, qd est magis de intentione præcipientis. Sic ergo oportet fm̄ diuersos inobedientie gradus diuersos peccatorum gradibus comparare. Nam inobedientia, qua contemnitur Dei præceptum, ex ipsa rōne inobedientie grauius est peccatum, q̄ peccatū quo peccatur in hominem, si discerneretur inobedientia Dei. Et hoc ideo dico, quia qui contra proximum peccat, et cōtra Dei præceptū agit. Si tñ in aliquo potiori præceptū Dei contēneret, adhuc p̄ctm̄ grauius esset. Inobedientia aut̄ qua contēnitur præceptum hoīs, leuior est peccato quo contēnitur ipse præcipiens, quia ex reuerentia præcipientis procedere dēt reuerentia præcepti. Et similiter peccatum quod directe pertinet ad contemptū Dei, sicut blasphemia, uel aliquid huiusmodi, grauius est et̄ semota per intellectum inobedientia a peccato, quam esset illud peccatum, in quo contemnitur solum Dei præceptum.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd illa comparatio Samuelis nō est æqualitatis, sed similitudinis: quia inobedientia redundat in contemptum Dei, sicut & idolatria, licet idolatria magis. AD SECVDVM dicendum, qd non omnis inobedientia est peccatum in Spiritum sanctum, sed solum illa, cui obstinatio adhibetur. Non. n. contemptus cuiuscumque, quod peccatum im-pedit, cōstituit peccatum in Spiritum sanctum. Alioquin cuiuslibet boni contemptus esset peccatum in Spiritum sanctum, quia per quodlibet bonum pōt homo impediri a peccato: sed bonorū illorū contemptus facit peccatum in Spiritum sanctum, quaz

directe ducunt ad penitentiam, & remissionem peccatorum. AD TERTIVM dicendum, qd primum peccatum primi parentis, ex quo in omnes peccatum emanauit, non fuit inobedientia secundum quod est speciale peccatum, sed superbia, ex qua homo ad inobedientiam processit. Vnde Apostolus in verbis illis videtur accipere inobedientiam secundum quod generaliter se habet ad omne peccatum.

QVAESTIO CVI. De Gratia, siue gratitudine, in sex articulos diuisa.

DE INDE considerandum est de gratia, siue gratitudine, & ingratitudine.

CIRCA gratiam autem quaruntur sex. ¶ Primò, Vtrum gratia sit specialis virtus ab alijs distincta. ¶ Secūdo, Quis teneatur ad maiores gratiarum actiones Deo, vtrum innocens, vel peccator. ¶ Tertio, Vtrum temper teneatur homo ad gratias pro beneficijs habendas. ¶ Quarto, Vtrum retributio gratiarum sit virtus, quæ sit mensuranda secundum beneficium, vel secundum dignitatem. ¶ Sexto, Vtrum oporteat aliquod ministerium.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum gratia sit specialis virtus ab alijs distincta.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod gratia non sit virtus specialis ab alijs distincta. Quia maxima beneficia a Deo, & a parentibus: sed honor, quem Deo retribuimus, nec ad virtutem religionis: honor autem retribuius parentibus, pertinet ad virtutem pietatis. ergo gratia, siue gratitudo non est alijs distincta. ¶ 2 Præ. Retributio proportionalis peccati iustitiam commutatiuam, vt patet per philosophum. ¶ 3. Ethic. ¶ sed gratia redduntur gratiam, quod ibidem dicitur, ergo redduntur gratiam, quod tunc ad gratitudinem, est actus iustitie. ¶ gratitudo est specialis virtus ab alijs distincta.

¶ 3 Præ. Recompensatio requiritur ad conferendam, vt patet per philosophum. ¶ sed amicitia se habet ad omnes virtutes, propter quas homo amatur, ergo gratia, quæ est specialis virtus, non est specialis virtus.

SED CONTRA est, quod Tullius ¶ specialem iustitiam partem.

RESPON. Dicendum, qd sicut supra dicitur, diuersas causas, ex quibus aliqd debet differens fieri debiti reddendi ratio, semper in maiori, illud quod maius est

In Deo autem primo & principaliter inuenitur causa debiti, eo quod ipse est primum principium omnium bonorum nostrorum. Secundario autem in patre, quia est proximum nostra generationis, & disciplina principium. Tertio autem in persona, quae dignitate praecellit, ex qua communia beneficia procedunt. Quarto autem in aliquo benefactorum, a quo aliqua particularia & priuata beneficia percipimus, pro quibus particulariter ei obligamur. Quia ergo non quicquid debemus Deo, vel patri, vel personae dignitate praecellenti, debemus alicui benefactorum, a quo aliquod particulare beneficium percipimus, inde est quod post religionem, qua debitum cultum Deo impediunt, & pietatem, qua colimus parentes, & obseruamus, qua colimus personas dignitate praecellentes, est gratia, siue gratitudo, quae benefactoribus gratiam recompeniat: & distinguitur a praemissis virtutibus, sicut quodlibet posterorum distinguitur a priori, quasi ab eo deficiens.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut religio est quadam superexcellens pietas, ita est & quadam excellens gratia, siue gratitudo: unde & gratiarum actio ad Deum supra posita est inter ea, quae ad religionem pertinent.

AD SECUNDUM dicendum, quod retributio proportionalis pertinet ad iustitiam commutatiuam, quando attenditur secundum debitum legale, puta, si pacto firmetur, ut tantum pro tanto retribuatur: sed ad virtutem gratiae, siue gratitudinis retributio pertinet, quae fit ex solo debito honestatis, quam scilicet aliquis sponte facit: unde & gratitudo est minus gratia siue coacta, ut Seneca dicit in libro de Beneficiis.

AD TERTIUM dicendum, quod cum vera amicitia supra virtutem fundetur, quicquid est virtuti contrarium in amico est amicitiae impeditiuum: & quicquid est virtuosum, est amicitiae prouocatiuum. Et secundum hoc per recompenationem beneficiorum amicitia conseruatur, quamuis recompenatio beneficiorum ad virtutem gratitudinis specialiter pertinet.

Super Quest. 106. Artic. secundum.

ARTICVLVS II.

Utrum magis teneatur ad gratias reddendas Deo innocens, quam poenitens.

AD SECUNDUM sic procedit. Videtur, quod magis teneatur ad gratias reddendas Deo innocens, quam poenitens. Quanto enim aliquis maius donum a Deo percipit, tanto magis ad gratiarum actionem tenet: sed maius est donum innocetiae, quam poenitentiae, ergo uel quod magis teneatur ad gratiarum actionem innocens, quam poenitens.

¶ 2. Prater. Sicut benefactori debetur gratiarum actio, ita & dilectio: sed Aug. dicit in 4. Coel. * Quis hominum suam cogitans in firmata re, audet viribus suis tribuere castitatem, atque innocentiam suam, ut minus amet te, quasi minus fuerit ei necessaria misericordia tua, qua condonata peccata conuersis ad te: & postea subdit. * Et ideo tantumdem, immo amplius te diligit, quia per quem me ui-

det tantis peccatorum meorum languoribus exui, per cum se uideat tantis peccatorum languoribus non implicari. ergo etiam magis tenetur ad gratiam reddendam innocens, quam poenitens.

¶ 3. Prater. Quanto gratuitum beneficium est magis continuatum, tanto maior pro eo debetur gratiarum actio: sed in innocente magis continuatur diuina gratiae beneficium, quam in poenitente. dicit. n. Aug. ibidem. * Gratia tua deputato, & misericordiae tuae, quia peccata meamque glaciem soluisti: gratiae tuae de puro & quacuque non feci mala: quid. n. facere non potui? Et oia mihi dimissa esse fatcor, & quae mea sponte feci mala, & quae te ducere non feci. ergo magis tenetur ad gratiarum actionem innocens, quam poenitens.

SED CONTRA est, quod dicitur Luc. 7. Cui plus dimittitur, plus diligit. ergo eadem ratione plus tenetur ad gratiarum actionem.

RESPOND. dicendum, quod actio gratiarum in accipiente respicit gratiam datam. Unde ubi est maior gratia ex parte datam, ibi requiritur maior gratiarum actio ex parte recipientis. Gratia autem est, quia gratis datur: unde dupliciter potest esse ex parte dantis maior gratia. Vno modo, ex quantitate dati, & hoc modo innocens tenet ad maiores gratiarum actiones, quia maius donum ei datur a Deo, & magis continuatur ceteris paribus, absolute loquendo. Alio modo, potest dici maior gratia, quia magis datur gratis: & in hoc magis tenet ad gratiarum actionem poenitens, quam innocens, quia magis gratis datur illud quod ei datur a Deo. Cum enim esset dignus poena, datur ei gratia. Et sic, licet illud donum, quod datur innocenti, sit absolute consideratum maius, tamen donum, quod datur poenitenti, est maius in comparatione ad ipsum: sicut etiam partium donum pauperi datur, est ei maius quam diuiti magnum. Et quia actus circa singularia sunt, in his quae agenda sunt, magis consideratur quod est hic, vel nunc tale, quam quod est simpliciter tale, sicut Philosophus dicit in 3. Ethicorum, * de voluntario & inuoluntario. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS III.

Utrum homo teneatur ad gratiarum actionem omni hominum beneficienti.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod homo non

innocentem & poenitentem ceteris paribus. Nam si iustitia innocens, seclusa ratione innocetiae esset ut decem, & poenitens ut quatuor, aut e contrario, puerilis esset comparatio. Cum ergo dicitur, quod donum quod datur innocenti, est absolute maius ceteris paribus, sensus est, quod ipsa innocetia maius est bonum sem se, quam poenitentia: & quod donum par, maius est sem se adiunctum innocetiae, quam adiunctum poenitentiae.

¶ In corpore eiusdem 2. art. daturum occurrit. Primum, quia non videtur ueri, quod donum innocetiae sit maius absolute, tamen quia innocetia negatione offensa importat, negatio autem non auget bonitatem rei, licet quandoque sit illius conditio: tunc quia, ut dicitur in 1. Ethicorum, albedo decem dierum non est perfectior albedine unius diei: per hoc innocetia, quae nihil aliud formaliter dicit, quam continentiam in non offendendo, non est maius bonum quam iustitia equalis restituta.

¶ Dubium occurrit secundo, quia non videtur uerum, quod datum poenitenti sit maius huic, quam datum innocenti, tamen, quia exemplum licet non est simile, quoniam comparat modicum & magnum datum pauperi & datum diuiti, praesupposito quod iste sit pauper, & ille diues. Praesens inuestigatio, licet praesupponat quod poenitens fuerit peccator, non tamen praesupponit, quod alter sit innocens, & aliquid magnum ei datur, sed de ipso dono, quo constituitur innocens, quarit. Et esset simile, si diceretur quod maius est modicum quod datur pauperi, quam ditare aliquem. Et tunc hoc negaretur, quia plus tenet regidatus a rege a nauitate sua, quam alius pauperculus subleuatus a necessitatibus suis: tamen quia in beneficiis superuenientibus meritis, vel demeritis personarum

lib. 2. cap. 7. ante medietatem. tom. 1.

lib. 3. cap. 1. tom. 5.

sanitas vt quomodo conseruata, licet non sit maior sanitas quam...

contingit, quod beneficium mutatur de virtute in vitium, & sic videtur qd ei honeste recompen...

Ad secundum vero dubium dicitur, quod beneficium peccati non potest...

Ad tertium dubium dicitur, quod aliud est esse magnitudines diuersarum rationum, vt sunt linea, & super superficies: & aliud est ma...

Ad quartum dubium dicitur, quod falsa est imaginatio in argumento, dum queritur, quod magnitudo innocetie absolute debeat...

Ad quintum dubium dicitur, quod innocens inuenitur maius, & quod conuenit alicui hoc modo, distinguitur in 3, Eth. contra id, quod conuenit ei absolute considerato, ideo optimus est processus litera...

Ad sextum dubium, quod est principale, dicitur quod verum est quod innocens, ceteris paribus, est magis dilectus a Deo, & melior, & in superiori sede locandus, & habet maius bonum a Deo, quam poenitens, & maius donum secundum se, quam poenitens: sed quia habet minus donum sibi, ideo minus teneur ad gratiarum actiones, quam poenitens. Ita quod poenes aliud attenditur quantitas vinculi ad gratiarum actiones, & penes aliud quantitas bonitatis, & dilectionis Dei in istis, scilicet innocente, & poenitente. Nam quantitas bonitatis & dilectionis Dei attenditur poenes magnitudinem rei, quam in se habet: ille enim est melior, qui maiorem habet bonitatem, & idem magis diligitur a Deo. Sed quantitas gratitudinis attenditur poenes magnitudinem doni relati ad eum, cui datur. Ille enim teneur esse plus gratus, qui plus sibi recipit. Et quia magnitudo ista in proportione consistens, crescit ex demerito persone cui datur, ideo non est mirandum, si minus bonus magis teneur ad gratiarum actiones, cuius signum manifestum est, quod quanto quis ad equalem charitatem ex peiore statu resurgit, tanto maius donum recipit, & tanto magis teneur ad gratiarum actiones, & tamen propterea est melior. Notanter autem dixi, in istis, quia simpliciter loquendo, quanto quis est melior, tanto magis teneur ad gratiarum actiones Deo, a quo est omne bonum: sed in istis, scilicet poenitente, & innocente, inuenitur aliter per accidens, seu ratione materia, quia scilicet poenitentia donum augetur ex demerito persone cui datur. Et propterea auctor specialem quaestionem mouit de gratitudine maiore inter istos: & hinc patet quam bona fuerit distinctio praeposita de his que dantur, vt sunt in genere bonorum, vel vt sunt in genere donorum, Non ergo contradicunt sibi inuicem dicta auctoris. Sed alibi docuit innocentem simpliciter esse meliorem, & magis dilectum quam poenitentem, ceteris paribus: hic vero docet poenitentem recipere maius donum simpliciter, & plus teneri ad gratiarum actiones Deo, quae stare simul patet. Et propterea nomine doni hic auctorem vltimum fuisse perspicere, & vnde quam doctorem scilicet auctor fuerit hic, quam in 4. sententiarum, dist. 22. q. 1. art. 2. q. 2. ubi adhuc non penetrauerat poenitentiam esse simpliciter maius donum poenitenti, quam innocentiam hinc. Cum his tamen intellige, quod proprie & exacte loquendo, innocens teneur minus ad gratiarum actionem, sic tamen, quod teneur ad maiores gratias agendas. Poenitens uero sic teneur magis ad gratiarum actionem, quod tamen non teneur ad maiores gratias agendas. Vt sic ex parte beneficiati modus vinculi respondeat modo dandi ex parte dantis: & quantitas gratiarum respondeat quantitati rei datae a donante. Patet namque in litera, quod secundum haec duo magnificatur gratia donantis, & quod poenitenti magis gratis datur, innocenti uero maior gratia datur.

Ad sextum dubium, quod est principale, dicitur quod verum est quod innocens, ceteris paribus, est magis dilectus a Deo, & melior, & in superiori sede locandus, & habet maius bonum a Deo, quam poenitens, & maius donum secundum se, quam poenitens: sed quia habet minus donum sibi, ideo minus teneur ad gratiarum actiones, quam poenitens. Ita quod poenes aliud attenditur quantitas vinculi ad gratiarum actiones, & penes aliud quantitas bonitatis, & dilectionis Dei in istis, scilicet innocente, & poenitente. Nam quantitas bonitatis & dilectionis Dei attenditur poenes magnitudinem rei, quam in se habet: ille enim est melior, qui maiorem habet bonitatem, & idem magis diligitur a Deo. Sed quantitas gratitudinis attenditur poenes magnitudinem doni relati ad eum, cui datur. Ille enim teneur esse plus gratus, qui plus sibi recipit. Et quia magnitudo ista in proportione consistens, crescit ex demerito persone cui datur, ideo non est mirandum, si minus bonus magis teneur ad gratiarum actiones, cuius signum manifestum est, quod quanto quis ad equalem charitatem ex peiore statu resurgit, tanto maius donum recipit, & tanto magis teneur ad gratiarum actiones, & tamen propterea est melior. Notanter autem dixi, in istis, quia simpliciter loquendo, quanto quis est melior, tanto magis teneur ad gratiarum actiones Deo, a quo est omne bonum: sed in istis, scilicet poenitente, & innocente, inuenitur aliter per accidens, seu ratione materia, quia scilicet poenitentia donum augetur ex demerito persone cui datur. Et propterea auctor specialem quaestionem mouit de gratitudine maiore inter istos: & hinc patet quam bona fuerit distinctio praeposita de his que dantur, vt sunt in genere bonorum, vel vt sunt in genere donorum, Non ergo contradicunt sibi inuicem dicta auctoris. Sed alibi docuit innocentem simpliciter esse meliorem, & magis dilectum quam poenitentem, ceteris paribus: hic vero docet poenitentem recipere maius donum simpliciter, & plus teneri ad gratiarum actiones Deo, quae stare simul patet. Et propterea nomine doni hic auctorem vltimum fuisse perspicere, & vnde quam doctorem scilicet auctor fuerit hic, quam in 4. sententiarum, dist. 22. q. 1. art. 2. q. 2. ubi adhuc non penetrauerat poenitentiam esse simpliciter maius donum poenitenti, quam innocentiam hinc. Cum his tamen intellige, quod proprie & exacte loquendo, innocens teneur minus ad gratiarum actionem, sic tamen, quod teneur ad maiores gratias agendas. Poenitens uero sic teneur magis ad gratiarum actionem, quod tamen non teneur ad maiores gratias agendas. Vt sic ex parte beneficiati modus vinculi respondeat modo dandi ex parte dantis: & quantitas gratiarum respondeat quantitati rei datae a donante. Patet namque in litera, quod secundum haec duo magnificatur gratia donantis, & quod poenitenti magis gratis datur, innocenti uero maior gratia datur.

na non supponitur obnoxia peccato, quamlibet potens peccare: tum quia in calu illo diceretur, quod beata Virgo accepisset maius beneficium secundum quantitatem beneficii, sed non maius sibi, ita quod mandata a peccato recepit maius sibi, praeteruata autem recepit maius non sibi, sed absolute: & ideo fuisse melior, dignior, & magis dilecta a Deo.

¶ 6. Preter. Nullus debet pro alio facere, quod ei non expedit, sed est ei nocium: sed quandoque contingit, qd recompenratio beneficii est nociua, vel inutilis ei, cui recompenatur, ergo non est semper beneficium recompenandum per gratiarum actionem.

SED CONTRA est, quod dicitur dupliciter. Vno modo, secundum se, hoc est nuda, secundum id tantum quod sunt: & sic donum innocentia inuenitur maius, & quod conuenit alicui hoc modo, vocatur in 3. Ethicorum conuenire illi absolute. Alio modo, prout actualiter in rerum natura exercetur, hoc est, vt sunt vestita tali relatione, seu proportione ad talem personam, vel finem: & sic donum poenitentia inuenitur maius, quoniam sumendo ex una parte donum innocentia vestitum proportione ad eum cui datur, ex alia parte donum poenitentia uestitum proportione ad eum cui datur, inuenitur quod donum poenitentia est maius huic, quam donum innocentia illi, quia maius est male merito donum charitatis, ut quatuor, quam non male merito idem donum cum dignitate innocentia, quoniam ille est in contraria dispositione ad tale donum, iste non. Et quoniam hoc esse maius donum huic, quam illud illi, est esse maius donum consideratis donis, prout sunt actualiter in actu exercito vestita suis relationibus ad singularia: ideo concluditur donum poenitentia esse maius, simpliciter loquendo. Et quia quod conuenit alicui hoc modo, distinguitur in 3. Eth. contra id, quod conuenit ei absolute considerato, ideo optimus est processus litera.

¶ Ad sextum dubium, quod est principale, dicitur quod verum est quod innocens, ceteris paribus, est magis dilectus a Deo, & melior, & in superiori sede locandus, & habet maius bonum a Deo, quam poenitens, & maius donum secundum se, quam poenitens: sed quia habet minus donum sibi, ideo minus teneur ad gratiarum actiones, quam poenitens. Ita quod poenes aliud attenditur quantitas vinculi ad gratiarum actiones, & penes aliud quantitas bonitatis, & dilectionis Dei in istis, scilicet innocente, & poenitente. Nam quantitas bonitatis & dilectionis Dei attenditur poenes magnitudinem rei, quam in se habet: ille enim est melior, qui maiorem habet bonitatem, & idem magis diligitur a Deo. Sed quantitas gratitudinis attenditur poenes magnitudinem doni relati ad eum, cui datur. Ille enim teneur esse plus gratus, qui plus sibi recipit. Et quia magnitudo ista in proportione consistens, crescit ex demerito persone cui datur, ideo non est mirandum, si minus bonus magis teneur ad gratiarum actiones, cuius signum manifestum est, quod quanto quis ad equalem charitatem ex peiore statu resurgit, tanto maius donum recipit, & tanto magis teneur ad gratiarum actiones, & tamen propterea est melior. Notanter autem dixi, in istis, quia simpliciter loquendo, quanto quis est melior, tanto magis teneur ad gratiarum actiones Deo, a quo est omne bonum: sed in istis, scilicet poenitente, & innocente, inuenitur aliter per accidens, seu ratione materia, quia scilicet poenitentia donum augetur ex demerito persone cui datur. Et propterea auctor specialem quaestionem mouit de gratitudine maiore inter istos: & hinc patet quam bona fuerit distinctio praeposita de his que dantur, vt sunt in genere bonorum, vel vt sunt in genere donorum, Non ergo contradicunt sibi inuicem dicta auctoris. Sed alibi docuit innocentem simpliciter esse meliorem, & magis dilectum quam poenitentem, ceteris paribus: hic vero docet poenitentem recipere maius donum simpliciter, & plus teneri ad gratiarum actiones Deo, quae stare simul patet. Et propterea nomine doni hic auctorem vltimum fuisse perspicere, & vnde quam doctorem scilicet auctor fuerit hic, quam in 4. sententiarum, dist. 22. q. 1. art. 2. q. 2. ubi adhuc non penetrauerat poenitentiam esse simpliciter maius donum poenitenti, quam innocentiam hinc. Cum his tamen intellige, quod proprie & exacte loquendo, innocens teneur minus ad gratiarum actionem, sic tamen, quod teneur ad maiores gratias agendas. Poenitens uero sic teneur magis ad gratiarum actionem, quod tamen non teneur ad maiores gratias agendas. Vt sic ex parte beneficiati modus vinculi respondeat modo dandi ex parte dantis: & quantitas gratiarum respondeat quantitati rei datae a donante. Patet namque in litera, quod secundum haec duo magnificatur gratia donantis, & quod poenitenti magis gratis datur, innocenti uero maior gratia datur.

Ad tertium dubium dicitur, quod aliud est esse magnitudines diuersarum rationum, vt sunt linea, & super superficies: & aliud est magnitudines attendi secundum diuersa, vt si magnitudo caloris attendatur secundum subsiectum, vel secundum agens. E. in proposito diu magnitudines, scilicet rei in se, & in comparatione ad alterum, non sunt diuersarum rationum sic, sed attenduntur secundum diuersa, scilicet, secundum quantitatem ipsam, & secundum proportionem ad alterum: & vna istarum superueniens alteri facit maius, vel minus. Ducatur enim aurum secundum se est quoddam bonum vile parum quantitas, relatus autem ad pauperem mendicum fit de paruo magnum, & forte maximum bonum velle illi: relatus autem ad regem, pro nihilo habetur. Nihil ergo est error, si paruum in se donum, magnum dicitur relatum ad malemeritum de Deo: nec est verum, quod donum innocentia, nullam habeat magnitudinem relatum ad eum cui datur, quoniam gratis datur huic, ac per hoc habeat duas magnitudines, alteram in se, secundum quam est tantae bonitatis: alteram in proportione ad eum cui datur pro quanto gratis, & non ex debito datur illi, cui datur. Nullum igitur sophisma in litera committitur, nec mutatur maius in minus, aut conuertitur: sed quantum proportionatum sic vni, comparatur quanto sic proportionato alteri in ratione doni, quod eorum maius.

Ad quartum dubium dicitur, quod falsa est imaginatio in argumento, dum queritur, quod magnitudo innocetie absolute debeat excedi ab vtraque simul iuncta magnitudine poenitentia. Non versatur hoc in questione, vt patet in exemplo allato de oblatione viduae. Nam cu dicitur, quod vidua plus obtulit quam alij, non comparamus vtramque quantitatem oblationis viduae quantitati absolute pecuniae oblatae ab alijs, sed vtramque vnius vtraque alterius, vt vna informatur altera, hoc est, quantitatem mihi, vt subternitur relationi ad viduam quantitatem aurei, vt subiat relationi ad diuitem, vt patet ex verbis Domini, Luc. 21. Redde enim rationem, quare vidua obtulit plus, quia obtulit sibi necessarium, alij autem minus, quia sibi superfluum obtulerunt: vbi apparet quod quantitas excessa est quantitas aurei non absolute sumpta, sed vt relata est relationi superflui ad dantem. Et sic in proposito donum innocentem non absolute, sed relatum ad eum cui datur, dicitur excedi a dono poenitentiae no absolute, sed relato ad male meritum de Deo, cui datur: & hoc est verum. Nec obstat exemplum de praesentatione beatae Virginis, tum quia persona illa, cui donum praesentationis concessum secundum aliquos fuit, erat obnoxia peccato ex vi carnis suae per propagationem immediate genitam, & consequenter donu tale fuit etiam redemptiuum, & liberatiuum personae. Ac per hoc ex conditione miserabili personae donu illud redditur maius, quam in se sit. Non sic autem in innocentia accidit, vbi perso-

Prime

primæ ad Theof. vlti. In omnibus gratias agit.

RESPON. Dicendū, q̄ omnis effectus naturaliter ad suam causam conuertitur. Vnde Diony. dicit 3. cap. de diu. no. * q̄ Deus omnia in se conuertit, tanquam omnium causa. Semper enim oportet q̄ effectus ordinetur ad finem agentis. Manifestū est autem q̄ benefactor, inquantū huiusmodi, est causa beneficiati. Et ideo naturalis ordo recompensationē, conuertatur ad benefactorē secundū modū virtutis que. Et sicut de patre didū est supra, * benefactori quidem inquantū huiusmodi debetur honor & reuerētia, eo q̄ habet rationem principij: sed per accidēs debetur ei subuentio, vel sustentatio, si indigeat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut Seneca dicit in lib. de Beneficijs, * Sicut non est liberalis q̄ sibi donat, nec elemēs qui sibi ignoscit, nec misericors q̄ malis suis tangitur, sed qui alijs: ita et nemo sibi ipsi beneficiū dat, sed naturę suę paret, q̄ mouet ad restituēda nocua, & ad appetēda proficua. Vnde in his, q̄ sunt ad seipsum, nō habet locū gratitudo, & ingratitudo. Nō. n. potest homo sibi aliquid denegare, nisi sibi retinendo. Metaphoricē tamē illa, quę ad alterū proprie dicuntur, accipiuntur in his quę sunt ad seipsum, sicut de iustitia dicit Philosophus in 5. Ethicorum, * inquantū scilicet accipiuntur diuersę partes hominis, sicut diuersę personę.

AD SECVNDVM dicendum, quod boni animi est, vt magis attendatur ad bonum, quā ad malum. Et ideo si aliquis beneficium dedit non eo modo quo debuit, non ideo debet recipiens a gratiarum actione cessare, minus tamen quā si modo debito praestitisset, quia etiam beneficium minus est: quia vt Seneca dicit in lib. de Beneficijs, * Multum celeritas fecit, multum abstulit mora.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut Seneca dicit in sexto de Beneficijs. † Multum interest, ytrum ali quis beneficium nobis det sua causa, an sua & nostra. Ille qui totus ad se spectat, & nobis prodest, ga & aliter sibi prodesse non potest, eo mihi loco habendus videtur, quo qui pecori suo pabulum prospicit, si me in confortium admiserit: si duos cogitauit, ingratus sum & iniustus, nisi gaudiam hoc illi profuisse, quod proderat mihi. Summę malignitatis est non vocare hoc beneficium, nisi quod dantem aliquo incommodo afficit.

AD QVARTVM dicendum, quod sicut Seneca dicit in tertio de Beneficijs, * Quādiu seruus praestat quod a seruo exigi solet, ministerium est: vbi plusquā a seruo necesse est, beneficium est. Vbi enim in affectum amici transit, incipit vocari beneficium. Et ideo etiam seruis vltra debitum facientibus gratiæ sunt habende.

AD QVINTVM dicendum, quod etiam pauper ingratus non est, si faciat quod possit. Sicut enim beneficium magis in affectu consistit, quā in effectu: ita et recompensatio magis in affectu consistit. Vnde Seneca dicit, in secundo de Beneficijs, * Qui grate beneficium accipit, primam eius pensionem soluit. Quod grate autē ad nos beneficia peruenerint, indigentis est affectibus: quod non ipso tantum audente, sed vbiq̄ felicitate existenti potest recompensatio beneficij fieri per exhibitionem reuerentię, & honoris. Vnde Philosophus dicit in 8. Ethicorū, * q̄ super excellenti quidem habet fieri honoris retributio, indigenti autem retributio lucri. Et Seneca dicit in 5. de Beneficijs, † Multa sunt per quę quicquid debemus, reddere & felicibus possumus, fide-

le consilium, assidua conuersatio... & sine adulatione iocundus... ut homo optet indigentiam... beneficium dedit hoc q̄ debetur... setur: ga vt Seneca dicit in 6. de Beneficijs... ei optaret, cuius nullum beneficium... manum erat votum: quanto infamius... cui beneficiū debet: si autem illi... dedit, in peius mutatus est, debet... compensatio secundum statum... virtutem reducat, si fit possibile... nabilis propter malitiā, tūc alter est... prius erat: & ideo non debetur... neficij sicut prius: & tamen quantum... ua honestate, memoria debet haberi... cij, vt patet per Philosophum in 2. de Beneficijs, vt patet per Philosophum in 2. de Beneficijs, quod dicitur... recompensatio beneficij praecipue... ctu: & ideo eo modo debet recompensari... quo magis sit vtilis. Si tamen postea... riam in damnum ipsius veratur, po... recompensanti, vt Seneca dicit in 6. de Beneficijs, Reddendum mihi est, non secundum quod didero, actuendum.

ARTICVLVS

Vtrum homo debeat statim beneficium

AD QVARTVM sic proceditur. Vnde... Amo debeat statim beneficium recipere... la enim quę debemus sine certis... restituere statim: sed non est aliter... scriptus recompensatio beneficij... cadit sub debito, vt didum est... mo statim beneficium recompensari... ¶ 2. Præ. Quāto aliquid bonum... mi seruiore, tanto videtur esse... uore animi videtur procedere, q̄... ras adhibeat in faciendo quod debet... esse laudabilius, q̄ statim homo... ¶ 3. Præ. Seneca dicit in 2. de Beneficijs, propriū benefactoris est licentia... sed recompensatio debet beneficium... go debet statim recompensari.

SED CONTRA est, quod Seneca dicit in 6. de Beneficijs, * Qui festinat reddere...

RESPON. Dicendum, quod... dan do duo considerantur, scilicet... num: ita etiam hac duo... pensatione beneficij, & quantum... tum recompensatio statim... ca dicit in secundo de Beneficijs, *... neficium: accipe benigne... num, debet expectari tempus... sit benefactori opportuna... ti tempore statim velit aliquis... reddere, non videtur esse... sed inuita. Vt enim Seneca dicit in 6. de Beneficijs, Qui nimis cito cupit solvere, inuitus debet, ingratus est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod... est statim soluendum, alioquin... ta iustitię aequalitas, si vult... absq̄ eius voluntate, sed debet... ex honestate debetis. Et ideo... tempore secundum quod... AD SECVNDVM dicendum, quod...

cap. 7. de electione

Q. 101. art. 2. & q. 31. art. 3.

lib. 5. c. 9. par. 1. a principio

lib. 5. cap. 71. tom. 5.

lib. 2. c. 6. in principio

lib. 6. cap. 12. circa mediū

lib. 3. c. 21. in principio

lib. 2. c. 22. in fine illius

lib. 8. c. 71. circa mediū, tom. 5. videtur inferri ex cap. 13. lib. 5.

tatis non est virtuosus, nisi sit ratione ordinatus. Et ideo si aliquis ex feruore animi preoccupet debitum tempus, non erit laudandus.

AD TERTIVM dicendum, quod beneficia et sunt opportuno tempore danda: & tunc non est amplius tardandum, cum opportuno tempus aduenit. Et idem etiam obseruari oportet in beneficiorum recompensatione.

ARTICVLVS V.

Vtrum gratiarum actio sit attendenda secundum affectum beneficiantis, an secundum effectum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod beneficiorum recompensatio non sit attendenda secundum affectum beneficiantis, sed secundum effectum. Recompensatio enim beneficij debetur: sed beneficium in effectu consistit, ut ipsum nomen sonat: ergo recompensatio debet attendi secundum effectum.

¶ 2 Prat. Gratia quae recompensat beneficia, est pars iustitiae: sed iustitia respicit aequalitatem danti, & accepti. ergo i gratiarum recompensatione attendendus est magis effectus, quam affectus beneficiantis.

¶ 3 Prat. Nullus potest attendere ad id, quod ignorat: sed solus Deus cognoscit interiorem affectum. ergo non potest fieri gratiae recompensatio secundum affectum.

SED CONTRA est, quod Seneca dicit in primo de Beneficijs. * Nonnumquam magis nos obliuiscitur qui dedit parua magnifice, qui exigui tribuit, sed libenter.

RESPON. Dicendum, quod recompensatio beneficij potest ad tres virtutes pertinere, scilicet ad iustitiam, ad gratiam, & ad amicitiam. Ad iustitiam quidem pertinet, quoniam recompensatio habet rationem debiti legalis, sicut in mutuo, & alijs humanis modis: & in tali recompensatione debet attendi forma quantitatem danti. Ad amicitiam autem pertinet recompensatio beneficij, & sicut ad virtutem gratiae secundum quod habet rationem debiti moralis, aliter tamen, & aliter. Nam in recompensatione amicitiae oportet respectum haberi ad amicitiae causam. Vnde in amicitia utilis debet recompensatio fieri secundum utilitatem, quam quis ex beneficio consecutus est. In amicitia autem honesta debet recompensatio haberi respectus ad electionem, siue ad affectum dantis, quia hoc praecipue requiritur ad virtutem, ut dicitur in 8. Ethic. * Et similiter, quia gratia respicit beneficium secundum quod est gratis impensum, quod

A quidem pertinet ad affectum: ideo etiam gratiae recompensatio attendit magis affectum dantis, quam effectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod omnis actus moralis ex voluntate dependet. Vnde beneficium secundum quod est laudabile, prout ei gratiae recompensatio debetur, materialiter quidem consistit in effectu, sed formaliter, & principaliter in voluntate. Vnde Seneca dicit in primo de Beneficijs. * Beneficium non in eo, quod fit, aut datur, consistit, sed in ipso dantis, aut facientis animo.

AD SECVNDVM dicendum, quod gratia est pars iustitiae, non quidem sicut species generis, sed per quandam reductionem ad genus iustitiae, ut supra dictum est. Vnde non oportet, quod eadem ratio debiti attendatur in utraque virtute.

AD TERTIVM dicendum, quod affectum hominis per se quidem solus Deus videt, sed secundum quod per aliqua signa manifestatur, potest et ipsum homo cognoscere. Et hoc modo affectus beneficiantis cognoscitur ex ipso modo, quo beneficium tribuitur, puta, quia gaudent, & prompte aliquis beneficium impendit.

ARTICVLVS VI.

Vtrum oporteat aliquem plus exhibere in recompensatione, quam suscepit in beneficio.

AD SEXTVM sic proceditur. Vbi, quod non oporteat aliquem plus exhibere in recompensatione, quam suscepit in beneficio. Quibusdam enim sicut parentibus, nec est equalis recompensatio fieri potest, sicut Philo. dicit in 8. Ethic. * sed virtus non conatur ad impossibile. non ergo gratiae recompensatio tendit ad aliquid maius.

¶ 2 Prat. Si aliquis plus recompensat, quam in beneficio accepit, ex hoc ipso quasi aliquid de nouo datur: sed ad beneficium de nouo datum tenet homo gratiam recompensare. ergo ille qui primo beneficium dederat, tenet aliquid maius recompensare, & sic procederet in infinitum: sed virtus non conatur ad infinitum, quia infinitum aufert naturam boni, ut dicitur in 2. Meta. * ergo gratiae recompensatio non debet excedere acceptum beneficium.

¶ 3 Prat. Iustitia in aequalitate consistit: sed maius, est quidam aequalitatis excessus. cum ergo in qualibet uirtute excessus sit vitiosus, videtur, quod recompensare aliquid maius accepto beneficio sit vitiosum, & iustitiae oppositum.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 5. Ethic. * Re famulari oportet ei qui gratiam fecit, & rursum ipsum recipere, quod quidem fit, dum aliquid maius retribuitur. ergo recompensatio debet tendere ad hoc, quod aliquid maius faciat.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, recompensatio gratiae respicit beneficium secundum voluntatem beneficiantis. In quo quidem praecipue hoc commendabile videtur, quod gratis beneficium contulit, ad quod non tenebatur: & ideo qui beneficium accepit, ad hoc obligatur ex debito honestatis, ut sicut aliquid gratis

cente, quod amicitia est virtus. Vel quia amicitia saltem est cum virtute, in eam promittit iudicium de virtute, & de conueniente ad virtutem. Amicitia namque est virtus, aut cum virtute. Et propterea potest dici virtus concomitantem, quia virtute consequitur. Et nota demum ex litera praedicam negotiorum, quod si grati esse debet, quantum lucri sibi accersit ex beneficio amicitiae utilis, considerare debet. Quo fit ut qui ad quantitatem lucri respiciendo remunerant, supponant beneficium utilitatis gratia beneficium praestitisse obsequio pacto &c. Nam si honesti gratia beneficium collatum supponerent, non metuerent proprium lucrum in recompensatione beneficium, sed affectum beneficiorum. Et haec de tota hac quae cum dictis in quaestione sequenti dicta sufficiant.

lib. 1. c. 6. circa prim.

Q. 8a.

Super

Inf. q. 107. ar. 2. cor.

lib. 8. circa finem li. 10. mo 5.

lib. 1. text. 8. 10. 3.

li. 5. c. 5. pau lo post principium, t. 5.

Art. praec. & ar. 3.

In quaest. 107. & specialiter in ar. 3. dubium occurrit circa dictū auctoris ibi uidelicet. Pōt tamen contingere, q̄ talis ingrati-
tudo sit peccatū mortale vel propter interiōre contemptū, uel pp
conditionē eius quod
subtrahatur. Et est du-
biū rō multiplex, Tū
quia ly talis ingrati-
tudo refert ingrati-
tudinē, de qua imme-
diatē ante sermo ha-
beatur. f. quā illud nō
tribuit debitū, ad qd̄
teneatur. Cōstat nam-
que, q̄ homo nō pec-
cat mortaliter ex hoc
q̄ non addit benefi-
cio recepto. Satis est
enim ad uitandū
mortale peccatū red-
dere aequiuale. Tū
quia ē reddere aequi-
uale partiali be-
nefactori non obli-
gat, plusquā reddere
debitū obedientiā su-
perioris: sed nō adim-
plens præceptū supe-
rioris: citra contemp-
tū, non peccat mor-
taliter peccatū inobe-
diētiae, ergo non gra-
tus citra contemptū
beneficij, & benefa-
ctoris, quiū omittit
reddere qd̄ debet
multo minus peccat
mortaliter peccatū i-
ngratiūdinis. Cōstat
enim formaliter i-
ngratiūdo in contemp-
tu beneficij, sicut
inobediētia in contemp-
tu præcepti. Tū
quia per illa uerba li-
terā, uidelicet, Pro-
pter conditionē eius
quod subtrahitur, qd̄
ex necessitate debe-
tur beneficio simpliciter, uel in casu auctoris intendit, q̄ omisio
omnis rei, que ex necessitate debetur beneficio simpliciter, aut
in casu, est peccatū mortale. & hoc uel ualde absonum: qm̄ se-
queretur q̄ si quis omittet honorare, aut reuereri benefactorē,
peccaret mortaliter. Et tenet sequela ex ar. 3. præcedentis qua-
estione, ubi dicitur, q̄ benefactori in quantum huiusmodi, debetur
honor & reuerentia, eo q̄ habet rōnem principij, per accidēs au-
tem subuenio, si indigeat. Falsitas autē consequentis probatur ex
eo, q̄ si quis etiam omittit honorare patrem, aut Principem, absq̄
contemptu tamen, sic enim loquimur, non peccat mortaliter. Et
tamen constat q̄ peius est pietatem, aut obsequentiam omittere,
quam gratitudinem, ut patet ex 1. art. præcedentis quaestione. Aut
auctor non intendit q̄ omisio omnis rei debita ex necessitate
beneficio, sed q̄ omisio alicuius rei necessario debita beneficio
illius. f. quā talis est conditionis, q̄ eius omisio priuationem cha-
ritatis inferit, mortale peccatū est. Et tunc restat sub dubio que
est ista conditio rei ex necessitate beneficio debita simpliciter,
puta, honoris, aut reuerentiae. Non enim apparet. Tum quia ingra-
tūdo, ut in littera dicitur in responsione ad secundum articuli
primi quaestione præcedentis, non est contra debitum legale,
sed solummodo contra debitū honestatis. Sed omittit id quod
solum ex honestate est debitum, quāuis minus bonum sit, pecca-
tum tamen mortale non uidetur. Et confirmatur, quia si esset
mortale peccatū, esset peccatū contra proximum: & cū confi-
stat in subtractione, oportere q̄ consisteret in læsione proximi
in aliquo notabili ad hoc, q̄ esset peccatū mortale ex suo gene-
re sicut cætera uitia, quæ proximum lædunt, ut patet de conu-
līa, detractioe &c. In nullo autem notabili apparet lædi proximi
ab ingrato per solam omissionem citra contemptum.

In eodem articulo dubium aliud occurrit, circa subiectā dif-
ferentiā uidelicet, quōd ingratiūdo proueniens ex peccato mor-
tali habet perfectam ingratiūdinis rationem: quæ uero prouenit
ex ueniali, imperfectam, quōd intendit auctor. Nam aut lo-
quitur de ingratiūdo formaliter, aut materialiter, si formali-
ter, nulla est differentiā: quia ex equalitate
ingratiūdo formalis, habet perfectam
rationem: si materialiter, solum dicitur
ut patet: si materialiter, habet perfectam
ex morali habet perfectam ingratiūdinis
ita ingratiūdinis ratio non habet
cut in iniustitia, quæ est uirtus
cardinalis, at tēditur aequalitas ratio-
nis ita in ingratiūdo at tēditur aequa-
litas uoluntatum: ut. f. sicut ex
proprietate uoluntatis benefici-
cium aliquis exhibuit, ad quod
non tenebatur, ita etiam ille qui
suscepit beneficium, aliquod in-
debitum recompenlet.

In corp. &
art. 3. ad 5.
& 6.
lib. 3. c. 11.
& 17.

ARTIC.
ter, nulla est differentiā: quia ex equalitate
ingratiūdo formalis, habet perfectam
rationem: si materialiter, solum dicitur
ut patet: si materialiter, habet perfectam
ex morali habet perfectam ingratiūdinis
ita ingratiūdinis ratio non habet
cut in iniustitia, quæ est uirtus
cardinalis, at tēditur aequalitas ratio-
nis ita in ingratiūdo at tēditur aequa-
litas uoluntatum: ut. f. sicut ex
proprietate uoluntatis benefici-
cium aliquis exhibuit, ad quod
non tenebatur, ita etiam ille qui
suscepit beneficium, aliquod in-
debitum recompenlet.

QVAESTIO CVII.
De Ingratiūdo, in quatuor arti-
culis diuisa.

DEINDE considerandi
est de ingratiūdo.
Et circa hoc
quaeruntur quatuor.
¶ Primo, Vtrum ingratiūdo
semper sit peccatū.
¶ Secundo, Vtrum ingratiūdo
sit peccatū speciale.
¶ Tertio, Vtrum omnis ingratu-
tudo sit peccatū mortale.
¶ Quarto, Vtrum ingratiūdo
beneficia subtrahenda.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum ingratiūdo sit semper
peccatū.

AD PRIMVM sic proceditur.
Videtur, quod ingratiūdo

tionem actus uel ex parte actus, puta, quod
parte materia, puta, quia in re minima, et
tempus enim in re minima, non est
minima, quia minima, non est finis. Sed
quia minima res est, furat quis, et
qui infidelis est in minimo. Et in magna
do dicitur materialiter, & tam emittit
tas, i. retributionis in opere, locutione, &
Et hoc membrum in littera habet tempus
poris articuli, ut distinguitur eorum
auctor in hoc huius articuli eorum
titudine materialiter, nisi cum locutione
quitur de ingratiūdo formalis, & cum
maliter est peccatū mortale, ut dicitur
non, nisi ex condicione omnis rei, aut
talis condicione, ut eius subtrahatur
proximum, merbi gratia. Societas enim
me liberaret. Ego autem conueni in
sum exere, & negligen ipiam causam
litter i benefactorem meum uultus, ut
¶ In his enim, & similibus quaestione,
que omittuntur, aut committuntur,
ingratiūdinem, materialiter, etiam
quodlibet peccatū mortale, respicitur
detrahens materialiter tantum, non
nexum habet peccationis. Unde, si
detractio mali prolata, quod uidetur
proximitatis, si quis de bene reparata
caret eius secretum adulterantem, aut
terlitter, non peccat mortaliter, sed
commisit, quod uidetur peccatū
hæc erat intentio auctoris, adde, bene
ter ingratiūdinem consequentem